

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2021–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olga Ložková Röschlová

Možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Karkošová Martina, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINET STUDIES

2021-2022

BACHELOR THESIS/DIPLOMA THESIS

Olga Ložková Röschlová

Opportunities for education and employment of seniors

Prague 2022

The Bachelor Supervisor: Mgr. Karkošová Martina, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci náležitě cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 16. 02. 2022

Olga Ložková Röschlová

Motto:

„Stáří nemá být koncem života, ale jeho korunou.“ (Repond, 1886 – 1973)

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Martině Karkošové, Ph.D. za odborné vedení, společnou přípravu, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Anotace

Bakalářská práce s názvem „*Možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů*“ obsahuje v teoretické části popis disciplíny, neboli nauky vzdělávacího systému Gerontopedagogika, dále je popsána koncepce vzdělávání. Univerzity třetího věku (U3V) a funkce a význam cílů vzdělávání seniorů. Cílem práce je vyhodnotit možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů na základě zjištěných strategických poznatků, kde budou uvedeny a vyhodnoceny konkrétní případy pracujících seniorů. Teoretická část obsahuje představení pojmu "senior", jeho definici, projevy a faktory stáří a uplatnění seniora v současné společnosti. Tato práce obsahuje též charakteristiku a rozčlenění vzdělávání na formální, neformální a informální a celoživotní učení. V praktické části jsou uvedeny cíle výzkumu, hypotézy a metodologie. Cílem praktické části práce bude dotazníkové šetření, které bude zasláno formou dotazníku pracujícím seniorům. Výstupy dotazníkového šetření a následující zpracované výsledky výzkumu jsou znázorněny v jednotlivých grafech.

Klíčová slova

Dotazníkové šetření, kvalita života, senior, společnost, stárnutí, starobní důchod, stáří, univerzita třetího věku, vzdělávání, zaměstnanost.

Annotation

The bachelor's thesis entitled "*Opportunities for education and employment of seniors*" contains in the theoretical part a description of the discipline, or the science of the educational system Gerontopedagogy, further describes the concept of education of the University of the Third Age (U3V) and the function and importance of the goals of education of seniors. The aim of the thesis is to evaluate the possibilities of education and employment of seniors on the basis of the identified strategic findings, where specific cases of working seniors will be listed and evaluated. The theoretical part includes introduction of the term "senior", its definition, manifestations and factors of old age and the application of senior in contemporary society. This thesis also contains also a description and division of education into formal, non-formal, informal and lifelong learning. The practical part presents the objectives of the research, hypotheses and methodologies. The aim of the practical part of the work will be a questionnaire survey. The outputs of the questionnaire survey and the following processed research results are shown on individual graphs.

Keywords

Aging, education, employment, old age, quality of life, pension, questionnaire survey, senior, society, university of the third age,

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 SENIOR.....	12
1.1 Pojem stárnutí.....	12
1.2 Definice stáří	13
1.3 Projevy stáří.....	14
1.4 Faktory stáří.....	15
2 GERONTOPELAGOGIKA.....	17
2.1 Funkce a význam cílů vzdělávání seniorů.....	18
2.2 Strategie	18
2.3 Univerzita třetího věku (U3V).....	19
3 VÝZNAM PRÁCE PRO ČLOVĚKA	21
3.1 Smysl zaměstnanosti	21
3.2 Pracovní uplatnění seniora v současné společnosti	22
4 KVALITA ŽIVOTA.....	25
4.1 Finanční jistota	25
4.2 Motivace k udržení kvality života	26
4.3 Aktivní stárnutí ve společnosti	27
4.4 Rodina a zázemí	28
4.5 Typy vzdělávání	29
4.6 Formální vzdělávání	30
4.7 Neformální vzdělávání	31
4.8 Informální učení	32
4.9 Celoživotní učení	32
PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
5 CÍL VÝZKUMU	34
5.1 Výzkumné předpoklady.....	34
5.2 Metodologie výzkumného šetření	35
5.3 Interpretace dotazníkového šetření.....	36

ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55
SEZNAM ZKRATEK.....	58
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	59
SEZNAM PŘÍLOH.....	60

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje aktuálnímu tématu a jejím obsahem jsou možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů.

Zadání bakalářské práce bylo zvoleno především z důvodu zájmu o danou problematiku, která tímto motivuje k podrobnějšímu studiu s cílem odvodit další poznatky.

Možnosti vzdělávání jsou dány výběrem oboru, intenzitou a motivací. V současnosti je možné si vybrat ze široké stupnice vzdělávacích systémů.

Naplnění a vylepšení kvality života seniorů je právě výběr některé z forem vzdělávání. Důležitým faktorem pro vzdělávání jsou dobré kognitivní funkce, kterými senior disponuje a potřeba rozvíjet tyto funkce, které jsou důležité nejen pro jeho duševní zdraví, ale pro kvalitu a výstup z vybraného vzdělávání.

Pracovní uplatnění seniorů 60+ je stále aktuálním tématem, kdy někteří senioři jsou stále zaměstnanými, a to z důvodů, které jsou uvedeny ve třetí kapitole teoretické části práce.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Obsahem teoretické části jsou základní pojmy, které se vztahují ke kapitole senior, vysvětlení pojmu stárnutí, definici stáří, dále projevy a faktory. Druhá kapitola obsahuje pojem gerontopedagogika, která se opírá o funkce a význam cílů vzdělávání seniorů, strategie a popis univerzity třetího věku.

Význam práce pro člověka, smysl zaměstnanosti a pracovní uplatnění seniora v současné společnosti je předmětem kapitoly třetí.

Teoretickou část bakalářské práce uzavírá kapitola, která se opírá o kvalitu života seniora, o finanční jistotu a motivaci k udržení kvality života. Jak by mělo, nebo mohlo být vnímáno aktivní stárnutí ve společnosti a jakou roli zaujímá rodina a zázemí. V konečné fázi vysvětluje pojmy formální a neformální vzdělávání, informální a celoživotní učení, které patří mezi typy vzdělávání.

Praktická, výzkumná část je zaměřena na seniory v pracovním procesu a dále je věnována zhodnocení cíle a bude zjišťovat zájem seniorů o vzdělávání a následné pracovní uplatnění. Data, která byla zpracována na základě dotazníkového šetření oslovením skupiny respondentů, jsou vyhodnocena prostřednictvím jednotlivých grafů.

Cílem bakalářské práce je vyhodnotit možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů na základě zjištěných strategických poznatků, kde budou uvedeny a vyhodnoceny konkrétní osoby pracujících seniorů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SENIOR

V této kapitole je podstatné vysvětlit pojem stárnutí, definici a projevy stáří a v poslední fázi také faktory stáří.

Seniorem je zpravidla starší člověk, který je považován za nejstaršího a obvykle velmi uznávaného člověka určité společnosti.

1.1 Pojem stárnutí

Proces stárnutí čeká všechny bez rozdílu. Není zcela jednoduché se s tímto průběhem vyrovnat a záleží na člověku samotném, jak bude schopen stárnutí, které má vliv na minulost, předešlý průběh života, neméně ten současný, vnímat. Jak se vyrovnat se změnami v kontextu s tímto pojmem a především s ohledem do dalšího průběhu života. Není jednoznačné stanovení jeho hranice, ale je rozdílná jeho forma a průběh. Rozdíly jsou individuální, a to s ohledem na psychický stav a zdravotní kondici jedince na tom, jakou funkci plní rodina a taktéž na životním stylu.¹

Člověk ve své podstatě stárne již od svého narození, ovšem každý jedinec stárne v různých etapách svého života buď rychleji, nebo pomaleji.²

V tomto případě záleží na genetické výbavě každého jedince. Uznáváme typ stárnutí fyziologický a patologický. U fyziologického typu stárnutí je patrná jeho přirozenost a je součástí běžného života od jeho narození po skonání. Kdežto pojmem patologického

¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Manuál aktivního stárnutí. PRAHA. ERA, 2012. [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: http://aktivne.eracr.cz/wp-content/uploads/2013/01/A5-manual_nahled.pdf

² HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 20. ISBN 978-80-87109-19-9.

stárnutí je méně stárnutí předčasné, a to v důsledku rozdílu věku kalendářního, který je nižší od funkčního. Obvykle je rozdíl patrný na první pohled, a to sníženou soběstačností.³

1.2 Definice stáří

Stáří lze popsat mnoha způsoby. Mnohdy se uvádí a nejběžnějším kritériem je chronologický věk. Jedním z dalších způsobů, jak si vysvětlit stáří je věk sociální, jehož projevem se každý jedinec chová rozdílně, jako je tomu ve chvíli, kdy ukončí pracovní poměr na plný úvazek a může se tak uchýlit ke svým aktivitám.⁴

Mnozí autoři ve svých publikacích uvádí dělení jedinců do dvou kategorií stárnutí, kterými jsou třetí a čtvrtá kategorie věku, kdy ve třetím věku jsou lidé, kteří stále ve věku 65 let žijí aktivním a nezávislým životem, kdežto čtvrtý věk je považován za etapu, jehož součástí jsou lidé, kteří se neobejdou bez pomoci druhého člověka, a to nejen při sociálních nezbytně nutných potřebách.⁵

S definicí stáří jsou též spojeny významné sociální změny, kterými jsou příkladně emancipace dětí, odchod do penze a další podstatné společenské změny.⁶

Generačně je tomu tak, že společnost oplývá zdravými seniory, pro které by bylo přinejmenším urážkou, považovat je za staré, jako tomu bylo v předešlých letech, kdy byli tito jedinci nazýváni „stařena a stařec“, nebo dokonce „bába a dědek“. V současné době můžeme rozlišit seniory, dnes často používanými termíny, 50+, 60+, 70+.⁷

„Příběh lidského života bývá různým způsobem periodizován. Jednotlivých kategorizací existuje mnoho. Jednotné vymezení a periodizace stáří jsou velmi obtížnými,

³ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*, Vyd. 1., 2011. s. 15. ISBN 978-80-247-3148-3.

⁴ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 16-18. ISBN 978-80-87109-19-9.

⁵ STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999, s. 18-19. ISBN 80-7178-274-2

⁶ KOŽÁKOVÁ, Zdeňka. MÜLLER, Oldřich. Vyd.1., Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku, 2006. s. 9. ISBN 80-244-1552-6.

⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 21. ISBN 978-80-87109-19-9.

neboť všechny změny příčinné i následné se vzájemně prolínají, mnohé jsou protichůdné.“⁸

Stáří definujeme též z pohledu kalendářního, biologického, sociálního a psychického.

Kalendářní stáří – dělení dle věku,

biologické stáří – funkce jednotlivých orgánů,

sociální stáří – věk spojen se sociálními změnami,

psychické stáří – odchod do starobního důchodu.⁹

1.3 Projevy stáří

Stáří se u každého jedince projevuje různě, včetně biologické změny organismu.

Stáří, neboli stárnutí se projevuje fyzickými a psychickými změnami, jejich značným poklesem.

Celková tělesná struktura člověka se mění, a to způsobem, kdy jak se říká „rosteme do země“, postava se zmenšuje. Člověk vykazuje určité viditelné změny v obličeji, dochází k řidnutí a šedivění vlasů, u mužů k jeho vypadávání.

Mezi další projevy stáří patří psychické změny. U starých lidí dochází ke ztrátě sluchu, hůře vidí, a to právě v důsledku vyššího věku. Dochází k výkyvům nálad, paměť funguje spíše krátkodobá.

Řada odborníků předpokládá, že dnešní seniorští obyvatelé ve věku 65 let budou přibližně za 20 let, vypadat tak, jako v současné době lidé o deset let mladší, což je vlivem zevnějšího působení.¹⁰

⁸ KOZÁKOVÁ, Zdeňka. MÜLLER, Oldřich. Vyd.1., *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*, 2006. s. 9. ISBN 80-244-1552-6.

⁹ KOZÁKOVÁ, Zdeňka. MÜLLER, Oldřich. Vyd.1., *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*, 2006. s. 9. ISBN 80-244-1552-6.

¹⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 31 - 32. ISBN 978-80-87109-19-9.

1.4 Faktory stáří

Faktory stáří lze rozdělit dle délky života na genetické a vnější. Genetické faktory mají rozhodující charakter z 65% a vnější faktory z 35%. Mezi vnější faktory důsledkem stáří patří;

- prostředí – soubor všech vlivů, okolností a činitelů, které na jednotlivce působí
- životní styl – vliv, jakým se projevujeme ve vztahu k jednotlivci, ale i ve společnosti
- stravování – energeticky dostatečná strava se všemi vyváženými druhy potravin
- přiměřená fyzická činnost – rehabilitace, kolektivní cvičení
- posilování paměti – nejrůznější typy stolních aktivit a verbální komunikace

Faktory, které též výrazně a jednoznačně ovlivňují průběh stárnutí, dále dělíme;

1) VNITŘNÍ

- a) vrozené genetické a získané genové mutace, vedoucí ke vzniku nemoci a následnému předčasnému úmrtí
- b) somatická a psychiatrická onemocnění
- c) psychické rozpoložení jedince – jeho povahové rysy, vyrovnáním se se zátěžovými situacemi, smířít se s nemocí, motivace kladení cílů

2) ZEVNÍ

- a) fyzikální vlivy – prostředí klimatické, životní, pracovní, rozdíl mezi teplem, zimou, prach, hluk, vibrace, záření
- b) chemické vlivy – plicní a kožní komplikace¹¹

¹¹ FAKULTA SPORTOVNÍCH STUDIÍ MU. *Zdravotní tělesná výchova*. 2012. [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/ztv/doc/stari.pdf>

Faktory, kterými jsou špatná životospráva, zlozvyky, nepříznivé životní podmínky jak minulé, současné, tak budoucí, vedou ke zkrácení lidského života. Nejdůležitějším faktorem je zdravý přiměřený fyzický pohyb, který ovlivňuje nejen délku aktivního života, ale zpomaluje tempo stárnutí a dochází tak ke zvýšení kvality života. Mezi doporučené pohybové činnosti ve stáří patří především ta cvičení, která upevňují správné držení těla a kosterní svalstvo, např. jóga, pěší turistika, relaxační cvičení, plavání. Důležité je psychické a fyzické uvolnění těla a mysli. Pouze v případě, kdy se člověk cítí psychicky a fyzicky uvolněn, je možné veškeré aktivity provádět.¹²

¹² FAKULTA SPORTOVNÍCH STUDIÍ MU. *Zdravotní tělesná výchova*. 2012. [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/ztv/doc/stari.pdf>

2 GERONTOPEDAGOGIKA

Tato kapitola je věnována mladé disciplíně v oblasti andragogiky. Zároveň řeší možnost koncepce celoživotního vzdělávání, která má vliv na současnou podobu vzdělávacích programů. Dále je obsahem kapitoly též funkce a význam cílů vzdělávání seniorů a v neposlední řadě strategie. Podkapitola poslední je věnována univerzitě třetího věku a dalším vzdělávacím programům pro seniory.

Gerontopedagogika je pedagogickou, ale taktéž multiooborovou disciplínou, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů, kde se slučují znalosti a vědomosti z oborů, jakými jsou andragogika, psychologie, sociologie, právo, sociální práce a lékařství. Gerontopedagogika umožňuje a výchovně působí na seniory v oblasti sebevýchovy a sebevzdělávání.¹³

Odchodem do starobního důchodu začíná pro postproduktivního jedince nová etapa života. V tomto případě je důležité nastavení nové role ve společnosti a neztratit svou funkční identitu a být tak v dobré psychické i fyzické kondici.

Mnohé studie v tomto ohledu dokazují, že aktivity zaměřené na vzdělávání, jsou pro tyto jedince přínosem a uspokojují jeho potřeby v životě a přispívají k tomu, aby se cítili důstojně, pomáhají zdokonalit schopnost samostatného rozhodování v nové životní situaci.

Domnívám se, že v současné době je vidět velké zlepšení v možnosti vzdělavatelnosti a seberealizace seniorů, o které byli v minulosti mnozí jedinci ochuzeni.

Vzhledem k současnému životnímu stylu a zvyšujícímu průměrnému věku je nutné pečovat o tyto jedince, jak zdravotně, sociálně, tak i pedagogicky. Podporovat v jejich bytí a být jim nápomocni.

¹³ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. BRNO: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210.

2.1 Funkce a význam cílů vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů v tzv. zralé dospělosti je v různých oblastech, týkajících se zaměstnanosti a uplatnění jedinců v tomto věku velmi důležité, a to především ve zdokonalení, znovuoobnovení již nabytých vědomostí a získání nových užitečných dovedností. Neméně důležitý je rozvoj osobnosti prostřednictvím volnočasových aktivit, taktéž rodinných vazeb a forma učení napříč generacemi a socializace s vrstevníky. Nutnost být neustále informován o současném dění, které se týká bezpečnosti.¹⁴

Vzdělávání seniorů se vztahuje k pojmu „třetí věk“, a to v souvislosti s akademií, či univerzitou třetího věku. Možnost implementace a volnosti jedince se v této nové roli, kdy dochází k relaxaci a očekávání nového naplnění v životě, patří toto období mezi úspěšné stárnutí.¹⁵

Zamyslíme-li se nad tím, co je reálným cílem vzdělávání seniorů, máme na mysli vzdělávání, které je pro danou skupinu podnětem k tomu, aby byly vytvořeny patřičné předpoklady, ale též možnost, aby lidé v postproduktivním věku měli potřebu sebevzdělávat se a byli tak spokojeni se svým počínáním.¹⁶

2.2 Strategie

Potřebné informace k získání důležitých poznatků byly učiněny kvalitativním výzkumem. Výzkum, který je prováděn výzkumníkem, má za úkol na dané téma vytvořit výzkumné otázky, které jsou základem pro jeho vyhodnocení. Položené otázky je možno obměňovat, nebo upřesňovat v průběhu výzkumu.

Výzkum je považován nejen za výzkumný, hypotetický, ale také rozhodující v tom ohledu, jak přizpůsobit připravený plán výzkumu a nasbírat tak potřebná data. Při

¹⁴ ČELEDOVÁ, Libuše., KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie*, 2016. s. 96. ISBN 9788024634050.

¹⁵ ŠPATENKOVÁ, Naděžda. SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů*, Vyd. 1., 2015. s. 73. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁶ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 131-132 ISBN 80- 210-3345-2.

výzkumu dochází u dotazujícího k vyhledávání a rozboru informací, které jsou podkladem pro vyhodnocení. Poznává nové jedince v dané oblasti, kterým pokládá připravené otázky, které po nějakém, většinou daném časovém úseku zpracuje a vyhodnotí.¹⁷

2.3 Univerzita třetího věku (U3V)

Historicky mezi prvními zakládajícími významnými lidmi univerzit třetího věku byl profesor mezinárodního práva, Pierre Vellas, na univerzitě v Toulouse roku 1973. Kladel si za cíl, aby byla vytvořena příležitost pro vzdělávání pro konkrétní skupinu lidí, jimiž jsou senioři. Vytvořením určitého plánu činnosti bylo záměrem, a to převážně způsobem, který by odpovídal vlastní potřebě právě v této řešené skupině.¹⁸

Olomouc byla prvním městem v ČR, kde v roce 1986 vznikla první univerzita třetího věku. V roce 1987 se touto univerzitou může pyšnit i Praha. Současnost nabízí studium na mnoha místech v České republice, na vysokých školách, nebo fakultách kde mohou senioři tohoto studia využít.¹⁹

U3V, neboli univerzita třetího věku (dále jen U3V), je v současné době velmi oblíbenou koncepcí, která je nejen v České republice navštěvována širokou seniorskou veřejností. Zdravý životní styl a dosažitelnost vyššího věku, je právě toto studium velmi žádoucí u jedinců, kteří se těší dobrému fyzickému a duševnímu zdraví, které je nutné stále trénovat. Okolnosti vzniku a vývojem U3V, je též dychtivost a přání mnoha seniorů dosáhnout nových vědomostí, kterých nemohli získat v období studentského života. Je třeba si uvědomit, že těchto jedinců, kteří již nevykonávají svou funkci v pracovním prostředí, je třeba vnímat tak, že jsou pro společnost potřební a jejich seberealizace je důležitá. Hlavním znakem U3V, jsou studenti – těmi jsou obvykle jedinci v

¹⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace*, Vyd. 1. - Praha: Portál, 2005. s. 52. ISBN 978-80-262-0982-9.

¹⁸ MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

¹⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

postproduktivním věku, kteří již pobírají starobní důchod. Mnozí „studenti“ považují setkání na těchto kurzech jako zpestření běžného života.²⁰

Dalšími institucemi k možnosti vzdělávání pro seniory jsou Akademie třetího věku a Kluby aktivního stárnutí, které jsou možné navštěvovat zejména v oblastech, kde se nenachází vysoké školy. Akademie třetího věku je podporována Červeným křížem, nebo též Akademií Jana Amose Komenského a je velmi oblíbenou institucí, která se přizpůsobuje potřebám jedinců v postproduktivním věku, a to nejen přizpůsobením obsahu, ale také přístupným výkladem pro tuto generaci. Lidové univerzity se zpravidla týkají mladé i starší generace, která spolu vzájemně komunikuje. Mladí naslouchají starším a starší považují za velmi prospěšné, že nedochází ke komunikační bariéře, ale naopak kvitují, že jsou mladou generací akceptováni a účastní se tak společného vzdělávání.²¹

Výuka celoživotního vzdělávání je též popsána v zákoně O vysokých školách č.111/1998 Sb. (novelizace 2016), kde je uvedeno „*vysoké školy poskytují další formy vzdělávání a umožňují získávat, rozšiřovat, prohlubovat nebo obnovovat znalosti z různých oblastí poznání a kultury a podílet se tak na celoživotním vzdělání*“.²²

²⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Neformální vzdělávání* [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

²¹ MÜHLPACH, Pavel. *Gerontagogika – vzdělávání ve stáří a ke stáří*. Pedagogická orientace, 2001. s. 92-93. ISBN 1211-4669.

²² ŠEMBEROVÁ, Jana., BLÁHA, Jan. *Vzdělávání seniorů na vysokých školách v České republice 2004*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2004. s. 1. ISBN 80-7040-746-8.

3 VÝZNAM PRÁCE PRO ČLOVĚKA

Zamyslíme-li se nad úvahou, jaký význam má práce pro člověka, dojdeme k jednoznačnému závěru, a tím je konání člověka, která se pro něj stává cílevědomou a hodnotovou činností.

Nutno podotknout, že v různých etapách života se charakter lidské práce mění.

Vztah k práci získává člověk formováním, a to již ve věku předškolním, a to návyky a výchovou v rodině, kde činnost k povinnostem je nastavena a následně edukací ve vzdělávacích a výchovných zařízeních.

Motivace k lidské práci je nedílnou součástí výchovy a vzdělávání, kde je nutné metodami a formováním vytvářet k práci pozitivní vztah, vážit si práce, umět tak plánovat a využít následně volného času.

Ne jinak je tomu u pracujících seniorů, kteří mají setrvalý vztah k lidské práci a nadcházející ukončení pracovního procesu a odchod do starobního důchodu se projevuje u některých kladně a dále setrvávají na svých pozicích, jiní by již práci přenechali mladším. Závisí to především na profesi, která je jedincem vykonávána.

3.1 Smysl zaměstnanosti

Dovršením zralého věku je majorita ve fázi, kdy vycítí, že pracovní činnost je závazek. Ve chvíli, kdy se ocitá před odchodem do starobního důchodu, má pocit, že život ztrácí význam. Tento proces považuje většina za totální krach. Obzvláště mužská populace je velmi deprimována.²³

Smyslem zaměstnanosti je proto uspokojování základních lidských potřeb, končí povinnost muset chodit do pracovního procesu a přínosem je komunikace mezi svými

²³ PACOVSKÝ, Vladimír, HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. s. 42. ISBN 08-044-81.

vrstevníky. Některá výrobní družstva kvitují zaměstnanost seniorů, obzvláště pro jejich pracovní disciplínu. Nemalá část seniorů setrvává na svých pracovních pozicích po dovršení důchodového věku, které bývají ve většině případů v oborech veřejné správy, ekonomických, sociálních a pedagogických. Záleží především na kognitivních a somatických funkcích, neboť dle těchto kritérií je možné pracovní zařazení seniora směřovat a korigovat.²⁴

Starší populace není nepotřebná, naopak je pro společnost nemalým přínosem. Je tedy důležité, aby právě společnost byla přesvědčena o kvalitách těchto lidí a přistupovala k nim s úctou a logickou snášenlivostí, a to nejen v běžném životě, ale též v pracovním prostředí.²⁵

3.2 Pracovní uplatnění seniora v současné společnosti

„V České republice přibývá lidí nad 65 let, kteří stále dochází do zaměstnání. Počet pracujících lidí v důchodovém věku se za poslední desetiletí tedy téměř zdvojnásobil. Autoři analýzy uvádějí, že za růstem počtu je stárnutí společnosti i odsouvání věkové hranice pro nástup do penze. Předloni chodilo do práce celkem 148 300 žen a mužů po pětadesátce, tedy o 72 700 víc než v roce 2010. Vyplývá, to z analýzy Seniori v ČR v datech, kterou v pátek zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ). Podle analýzy v roce 2010 pracovalo 260 300 lidí nad 60 let. Předloni jich bylo 458 800. Nejvíce lidí po šedesátce za poslední desetiletí chodilo do práce v roce 2018 na vrcholu konjunktury, a to 466 600. Autoři uvádějí, že za růstem počtu je stárnutí společnosti i odsouvání věkové hranice pro nástup do penze. Důchodový věk se každý rok zvyšuje o pár měsíců. U mužů dosahuje téměř 64 let, u žen je nižší podle počtu dětí.“²⁶

²⁴ PACOVSKÝ, Vladimír, HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. s. 43-44. ISBN 08-044-81.

²⁵ PACOVSKÝ, Vladimír, HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. s. 45. ISBN 08-044-81.

²⁶ MLADÁ FRONTA DNES [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prace-65-let-duchodovy-vek-starnuti-spolocnosti-penze.A220114_140842_domaci_lisy

„Zaměstnaní seniori přinášejí na trh práce své zkušenosti a mají vliv na integraci pracovníků různých generací. Samozřejmě jsou ekonomickým přínosem pro společnosti i pro sebe.“²⁷

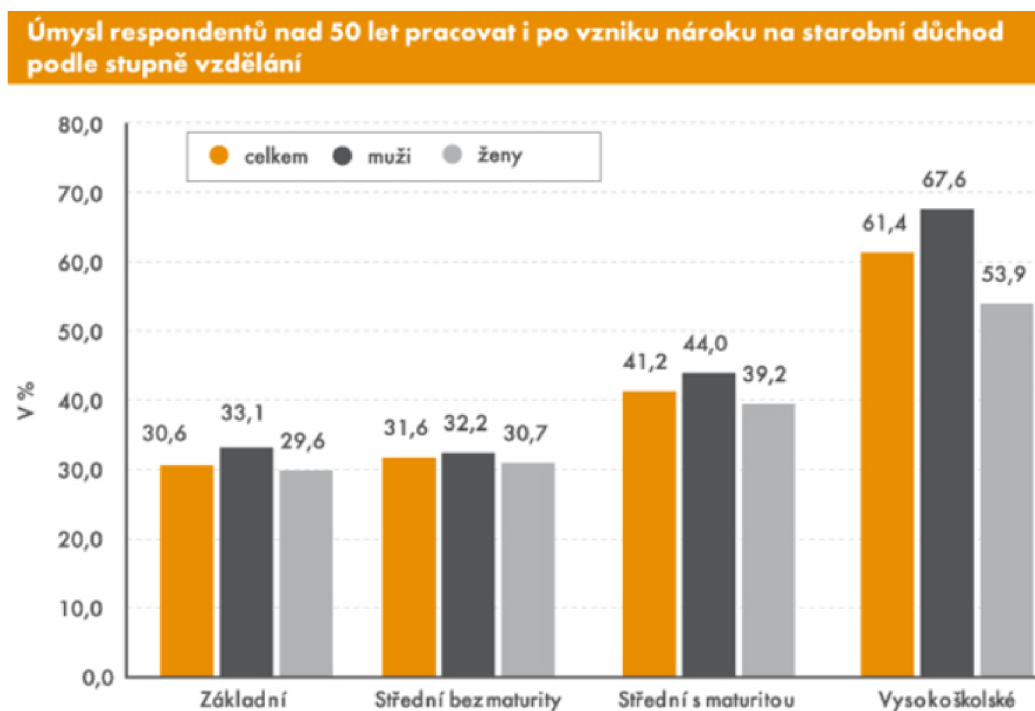
Ze statistik vyplývá, že v současné době pracuje téměř každý druhý senior, a to ve většině případů na částečný pracovní úvazek. Množství seniorů, kteří pracují je na vzestupu, jak uvádí Český statistický úřad. Sami seniori by rádi pracovali více a byli tak zaměstnáváni na plný úvazek.

Značné množství pracujících seniorů je z nejpočetnějších oblastí České republiky, a to z Prahy, Středočeského, Jihomoravského a Moravskoslezského kraje, ale také značný podíl je v kraji Karlovarském, Libereckém, Plzeňském a Jihomoravském. Nejvyšším úsekem pro pracovní uplatnění seniorů jsou služby, kde je mnohdy více zaměstnaných seniorů, nežli jedinců v produktivním věku.²⁸

²⁷ PACOVSKÝ, Vladimír, HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. s. 114 ISBN 08-044-81.

²⁸ PRACE.CZ [online]. [cit. 2022-02-04] <https://www.prace.cz/poradna/aktuality/detail/article/uz-temer-kazdy-druhy-penzista-pracuje/>

Obrázek 1: Úmysl respondentů nad 50 let pracovat i po vzniku nároku na starobní důchod podle stupně vzdělání

Zdroj: [OPIM.CZ](https://opim.cz) [online]. [cit. 2022-01-18].

*„Každý pátý v České republice je senior, od roku 2010 do roku 2019 jejich počet podle Českého statistického úřadu (ČSÚ) vzrostl téměř o půl milionu. První říjnový den se po celém světě slaví Mezinárodní den seniorů, který vyhlásilo OSN“.*²⁹

²⁹ OPIM.Blog [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://opim.cz/tpost/232fa6ris1-mezi-zamstnanci-je-9-senior-firmy-si-jic>

4 KVALITA ŽIVOTA

Následující kapitola bude zaměřena na kvalitu života seniora. Obsahem budou jednotlivé podkapitoly, jakými je finanční jistota, motivace k udržení kvality života, aktivní stárnutí ve společnosti.

Kvalitu života seniora každý vnímá rozlišně, neboť co by pro jednoho bylo dostačující, tomu druhému chybí, aby jeho život byl kvalitou naplněn.

Mezi nejdůležitější složku kvality života pro seniory patří zdraví. Důležitým činitelem je občanská vybavenost, především dostupnost zdravotního zařízení, policie (rádi se cítí bezpečně), a neméně pak kvalita bydlení za příznivou cenu.

Vliv na kvalitu života seniora má též socializace a s tou spojená zájmová a kulturní činnost a v neposlední řadě finanční situace.

Dále tato kapitola zahrnuje pojmy jednotlivých typů vzdělávání, čímž jsou formální a neformální a informální a celoživotní učení.

4.1 Finanční jistota

Přesvědčení o tom, že je ekonomické zabezpečení seniora nedílnou součástí jeho žití, není pochyb. Je důležité si uvědomit, že lidé v České republice nezadržitelně stárnou. Statistiky hovoří o bezmála třímilionové populaci starší 65 let. Ženská populace se zpravidla dožívá nad 80 let, mužská kolem 76 let a tím postupně dochází k prolongaci rozpětí existence a odsouvá se tak aktivní věk.³⁰

Spojitosť s sebou finanční jistotou sebou nese požadavek, ale též nárok na co nejdéle aktivní prožívání a průběh života seniora. Pro daného jedince je jistotou, že má dostatek finančních prostředků na běžné žití, jídlo, pití, zkrátka na obživu. V případě, že je jeho finanční jistota nějak ohrožena, ocitá se ve stavu bezvýchodnosti a projevují se u něj

³⁰ PŘIBIL, Hugo. *Lidské potřeby ve stáří*, Vyd. 1., 2015. s. 83-84. ISBN 978-80-7345-437-1.

obavy z budoucnosti. Spojení důchodu, příspěvku na bydlení, spoření, našetřených financí a podpory rodiny, je pro udržení standardu dostačující.³¹

4.2 Motivace k udržení kvality života

Motivaci považujeme za prostředek lidského chování, kterým chceme uspokojit své vlastní potřeby. Potřebou člověka jsou nejen biologická, ale i pracovní a sociální existence ve společnosti, ve které se nachází. V této etapě života mohou některá onemocnění vyvolat určitá omezení a vyloučit tak možnost dosáhnout důležitých schopností. Potřebou seniora je mít jistotu, že jsou dané požadavky zvládnutelné a očekávají zpětnou vazbu, která je jim podána s důvěrou v jejich schopnosti. Motivaci je především dychtivost docílit svého, víra v sebe samého, mít individuální obraz změny, které dosáhl.³²

Informace, které je možno využít ke svým požadavkům je dobré mít na paměti. K tomuto slouží výzkumné doklady několika málo let zpět, a to:

- a) 10 % si pamatujeme z toho, co slyšíme,
- b) 15 % si pamatujeme z toho, co vidíme,
- c) 20 % si pamatujeme z toho, co současně vidíme a slyšíme,
- d) 40 % si pamatujeme z toho, o čem diskutujeme,
- e) 90 % si pamatujeme z toho, co přímo zažijeme a děláme.³³

³¹ PŘIBIL, Hugo. *Lidské potřeby ve stáří*, Vyd. 1., 2015. s. 83-84. ISBN 978-80-7345-437-1.

³² FLORENCE.CZ. *Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky*. [online]. [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/9/motivace-seniora/>

³³ FLORENCE.CZ. *Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky*. [online]. [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/9/motivace-seniora/>

Obrázek 2: Motivační mapa seniora

Zdroj:([FLORENCE.CZ](https://www.florence.cz)) [online]. [cit. 2022-01-21].

4.3 Aktivní stárnutí ve společnosti

Nástupem do starobního důchodu, kdy senior opouští pracovní proces, své dlouholeté spolupracovníky a pracovní prostředí, se může dostat do pozice osamění. Je velmi důležité s touto novou pozicí umět naložit, a to vhodným nastavením nového životního programu.³⁴

Aktivní stárnutí je podmíněno zajištěním dobré kvality života jednotlivce. Kvalitou života není jen vlastní, osobní úroveň, ale především působiště, ve kterém se lidé nachází, a také jejich potřeby a požadavky.³⁵

³⁴ TOŠNEROVÁ, Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*, Vyd. 1., 2009. s. 22-23. ISBN 978-80-521-2104-7.

³⁵ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 170. ISBN 978-80-87109-19-9.

Získáváním nových poznatků a následných znalostí je senior obohacen právě při vzdělávání, a to se stává v tomto věku zálibou. Je nesnadné produkovat ve vyšším věku nové záliby, ale spíše rozvíjet to, co bylo v minulosti zájmem.³⁶

4.4 Rodina a zázemí

„Rodina je skupina osob navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím, v poslední době i dalším podobným právním vztahem, ale i adopcí, a její dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“³⁷

Rodina plní několik funkcí, jakými jsou biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická a socializačně-výchovná. Všechny tyto funkce jsou podstatou správné funkčnosti. Tyto funkce se mohou vzájemně prolínat. Vyjadřuje se různými symboly a znaky, od osoby k osobě.³⁸

Současná rodina a životní situace má své priority, mezi které patří především úspěšnost v zaměstnání, osobní uspokojení a životní styl. Pomíjí se ta skutečnost, pro co kdy tradiční rodina žila. Členové rodiny žili v úzkém svazku a důležitá byla spokojenost mezi všemi rodinnými příslušníky. Porozumění, pochopení, naslouchání a následná pomoc se jaksí ze současné rodiny vytrácí.³⁹

Autorka vychází z názoru, že komunikace v rodině je důležitým prostředkem, který znamená něco sdílet, vzájemně si předávat. Řídí se určitými pravidly, které vedou k tomu, jak komunikovat a vzájemně si porozumět. V dnešní době tato komunikace v podobě slova velmi zahálí za komunikaci písemnou - textovou, nejen díky technologiím, které nám takto umožňují komunikovat, ale převážně sociální sítě nás činí laxními se setkávat a komunikovat verbálně. Prostředky, jakými jsou v dnešní době chytrý telefon, tablet,

³⁶ ŠPATENKOVÁ, Naděžda. SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů*, Vyd. 1., 2015. s. 73. ISBN 978-80-247-5446-8.

³⁷ MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Vyd.2. SLON, 2006. ISBN 978-80-86429-87-8.

³⁸ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček Brain Team. 2010. s. 53. ISBN 978-80-87109-19-9.

³⁹ DLABALOVÁ, Irena. KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Vyd. 1. Grada, 2008. s. 12-14. ISBN 978-80-247-2169-9.

notebook, Vás sice sblíží s těmi, kteří jsou daleko, ale kvůli němu se vzdalujete lidem, kteří jsou vedle Vás. Komunikace s rodiči, prarodiči v období stárnutí je velmi důležitá pro obě strany. Obzvláště tomu tak bylo v uplynulých dvou letech, kdy celý svět zasáhla neočekávaná pandemická situace a senioři tak byli odkázáni se svými blízkými komunikovat právě prostřednictvím moderních technologií a situace pro tuto generaci byla mnohdy těžko zvládnutelná.

Pro starší generaci je rodinný život velmi významný. Generace a nejen dvou, ale i čtyřgenerační bývají součástí seskupení. Mladší pomáhají starším a naopak, jedná se o vzájemnou podporu. I přesto jsou starší lidé přesvědčeni o své samostatnosti a nezávislosti.⁴⁰

Rodinné zázemí je pro seniora nedílnou součástí jeho spokojeného žití. V tomto období hraje rodina důležitou úlohu. Není podmínkou, aby žili pospolu všechny generace, ale spíše to, aby si rodina seniora uvědomovala, co je přínosem pro obě, mnohdy i tři generační skupiny. Svoboda, pocit samostatnosti a soukromí je důležité pro všechny. Pocitem, kterým někteří senioři v soužití o generaci mladšími členy rodiny trpí, je například nadbytečnost. Ovšem na druhé straně mohou být velmi užitečnými pro chod mladé rodiny ve chvíli, kdy plní úlohu „hlídací babičky, či dědečka“, předávající i zkušenosti a pomáhají se vzděláváním, a též s drobnými domácími pracemi. Jednoznačně má soužití několika generací jak pozitivní, tak negativní charakter.⁴¹

4.5 Typy vzdělávání

Pojem „vzdělávání“ je v obecné pedagogice nebo didaktice vnímán jako synonymum k pojmu „edukace“ a je definován jako proces, který směřuje především k rozvoji vědomostí, dovedností a schopností jedince, přičemž v tomto významu je

⁴⁰ PACOVSKÝ, Vladimír, HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. s. 235-238. ISBN 08-044-81.

⁴¹ DLABALOVÁ, Irena. KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. Vyd.1 .Grada,2008. s.80-82. ISBN 978-80-247-2169-9.

vztahován k prostředí školy či instituce, kde dochází k procesu řízeného učení. Vzdělávání lze rozdělit dle typů na formální, informální a neformální.⁴²

4.6 Formální vzdělávání

Formálním vzděláváním je označována forma výuky, pod kterou si většina z nás pravděpodobně představí klasickou formu vzdělávání obecně – tedy základní, středoškolské a vysokoškolské. Z odborného hlediska formální vzdělávání v ČR tvoří veškeré procesy vedoucí ke vzdělání, které se realizují v rámci vzdělávacího systému na institucionální úrovni (v mateřských, základních, středních, vysokých školách). Podstatné je, že jeho náležitosti (obsah, funkce, cíle, organizace, způsoby hodnocení aj.) jsou vymezeny právními předpisy. Obsahuje získávání jednotlivých stupňů vzdělávání, které na sebe navazují, a jejichž absolvování je následně potvrzeno příslušným osvědčením. Mezi osvědčení patří např. výuční list, maturitní vysvědčení, univerzitní diplom aj.⁴³

Aby vzdělávací program mohl být zahrnut do kategorie formálního vzdělávání, musí být splněna následující kritéria:

1. Hierarchická úroveň: formální vzdělávání představuje ucelený žebříček stupňů vzdělávání, vyžadující úspěšné zakončení nižšího stupně před započítáním studia vyššího stupně.

2. Příjímací požadavky: jejich splnění podmiňuje přístup uchazeče ke studiu. Obvyklými příjímacími požadavky jsou určitý věk, dříve dosažený stupeň vzdělání či úspěšné složení příjímací zkoušky.

3. Registrační požadavky: formální vzdělávací programy prochází registrací, která na sebe váže soubor formálních požadavků, jejichž naplnění podmiňuje uznání a možnost přijímání uchazečů ke studiu.

⁴² PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4. 2003. s. 53. ISBN 80-7178-772-8.

⁴³ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Formální vzdělávání [online]. [cit. 2021-12.02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/>

4. Požadavky na trvání: programy formálního vzdělávání nemohou trvat kratší dobu než jeden semestr či pololetí.

5. Požadavky na uznání: programy formálního vzdělávání musí být uznány relevantními národními autoritami.⁴⁴

4.7 Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání se realizuje mimo formální vzdělávací systém, jeho dosažení na rozdíl od formálního vzdělávání obvykle nevede k získání osvědčení určitého stupně na základě školského vzdělání, např. vysvědčení. Zahrnuje veškeré organizované edukativní aktivity mimo rámec oficiálního vzdělávacího systému, nabízí však podstatný rozvoj dovedností, schopností, vědomostí a zkušeností. Aktivity neformálního vzdělávání jsou zpravidla dobrovolné a jsou organizovány kulturními, neziskovými či vzdělávacími zařízeními, mezi něž patří např. sdružení dětí a mládeže, střediska volného času, zájmové kluby, vzdělávací agentury, kulturní zařízení aj.⁴⁵

Neformální vzdělávání se v porovnání s formálním jeví jako pružnější, vyznačuje se značnou volností a flexibilitou, jelikož často nebývá přesně vymezeno na základě kurikula či studijních osnov, veškerá organizace je v rukách poskytovatele. Na druhou stranu může být neformální způsob vzdělání lehce demotivující, a to obzvláště v situacích, kdy jej nelze nijak oficiálně doložit.⁴⁶

⁴⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Formální vzdělávání [online]. [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/>

⁴⁵ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Neformální vzdělávání [online]. [cit. 2021- 12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

⁴⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Neformální vzdělávání [online]. [cit. 2021- 12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

4.8 Informální učení

Pojem „informální“ je odvozen z latinského slova *informalis*, tedy spontánní, neočekávaný. Informální učení je tedy zpravidla neplánované, nezamýšlené, cílem není nabýt vzdělání, přesto vykazuje vzdělávací efekt. Je efektivnější, pokud je obsah učení vztažený k hodnotám a přesvědčení jedince a nejčastěji se odehrává v sociokulturním prostředí – např. v rodině, s vrstevníky či v komunitě. Odborně se informální učení definuje jako proces získávání vědomostí, osvojování si hodnot, postojů, dovedností a kompetencí z každodenních, běžných situací. Zahrnuje rovněž sebevzdělávání, ale bez možnosti ověřit si nabyté znalosti (např. jazykové kurzy). V porovnání s formálním a neformálním učení je informální učení neorganizované, většinou nesystematické a zcela mimo institucionální koordinaci.⁴⁷

Informální učení je přirozeným doprovodným znakem každodenního života, proto se i k tomuto typu vzdělávání přihlíží v souvislosti s podporou uznávání neformálního vzdělávání, i když jen do určité míry.⁴⁸

4.9 Celoživotní učení

Celoživotní učení je v současnosti vyhledávaným námětem, jak se dále vzdělávat. Dnešní senioři mají částečně znemožněno být, nebo pokračovat ve své profesi z důvodu nedoplněného vzdělávání. Přitom je tento důvod dalším stimulem jak čelit konkurenci a tím spíše si kvalifikaci zvyšovat. V tomto ohledu máme oproti vyspělým evropským zemím značné nedostatky. Co se týče celoživotního vzdělávání, není u nás možnost souhrnného uspořádání, aby byli pracovníci motivováni svými zaměstnavateli, neboť ani legislativně tato situace není ošetřena. Zaměstnanci, kteří se pohybují v produktivním věku nad padesát let, a je zaměstnavatelem podmíněno jejich další působení v profesi, nebyli a nejsou motivováni k tomu, si jakkoli profesně obohatit, a tím jsou podstatně

⁴⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Neformální vzdělávání [online]. [cit. 2021- 12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

⁴⁸ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Neformální vzdělávání [online]. [cit. 2021- 12-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

méně finančně klasifikováni. Celý problém je v chybějících znalostech v oborech jazykových, počítačových, ale i především disciplinovanost se právě vzdělávat ve starším věku.⁴⁹

⁴⁹ ERA.CZ. Manuál aktivního stárnutí [online].[cit. 2022-01-21]. Dostupné z: http://aktivne.eracr.cz/wp-content/uploads/2013/01/A5-manual_nahled.pdf

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL VÝZKUMU

Cílem bakalářské práce je v praktické části zjistit, jaké jsou možnosti vzdělávání seniorů a pracovní uplatnění. K tomuto zjištění bude využita metoda dotazníkového šetření.

Výzkumný cíl v praktické části bakalářské práce bude zaměřen na zjištění důvodu zájmu o pracovní poměr v postproduktivním věku seniora.

Získání uvedených informací o pracujících seniorech, byla využita metoda dotazníku, jehož obsahem byly otázky na dané téma bakalářské práce. Vyplnění uvedeného dotazníku bylo výhradně anonymní.

Dotazník bude předložen k vyplnění pracujícím seniorům, a následně získané výsledky budou poté zpracovány do empirické části bakalářské práce. Výstupem dotazníkového šetření budou zpracované grafické výsledky výzkumu, a to včetně jednotlivých grafů.

5.1 Výzkumné předpoklady

Těmito výzkumnými předpoklady bylo ověřeno následující:

Výzkumný předpoklad č. 1: Méně než 46 % dotázaných respondentů jsou muži. (otázky č.: 1, 2, 8, 9, 11).

Výzkumný předpoklad č. 2: Více jak 45 % dotázaných respondentů disponuje středoškolským vzděláním s maturitou. (otázky č.: 4, 9, 11).

Výzkumný předpoklad č. 3: Více jak 62% dotázaných respondentů zvažuje odchod do starobního důchodu dle vlastního uvážení. (otázky č.: 10, 13, 14).

5.2 Metodologie výzkumného šetření

K získání patřičného kvalitativního výzkumného šetření jsem využila internetový portál, kde jsem předem vytvořila soubor předem připravených logicky uspořádaných otázek s názvem: „*Možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů.*“
<https://www.surveymonkey.com/>.

„Výzkum znamená proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky a přispět k rozvoji daného oboru. Přírodní a sociální vědy při získávání poznatků kladou velkou váhu na empirická data. V užším pojetí se v těchto dvou oblastech považuje za vědu zkoumání přírodních a sociálních jevů za použití pozorování a experimentu, kvantifikace a hledání univerzálních zákonů a vysvětlení.“⁵⁰

Předmětem tohoto dotazníku bylo získat konkrétní informace k vyhodnocení předpokladů vzdělatelnosti a pracovního uplatnění seniorů. Dotazník byl vytvořen na základě elektronického zadání. Odkaz na tento dotazník byl následně rozeslán na emailové adresy zaměstnanců v důchodovém věku a jeho zpracování spočívalo v anonymních odpovědích na konkrétní položené dotazy.

Obsahem dotazníku bylo 14 kombinovaných otázek, jak uzavřené, otevřené tak paradigmatické.

Následně byl tento dotazník vyhodnocen a podrobněji popsán pod jednotlivými grafy.

Základní soubor:	pracující respondenti v seniorském věku
Výběrový soubor:	100 pracujících respondentů v seniorském věku, zjišťováno pomocí dotazníkového šetření
Místo výzkumu:	Karlovarský kraj
Výběr respondentů:	záměrný

⁵⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metoda a aplikace*, Vyd. 2., Vyd. 1. - Praha, 2005. s. 9. ISBN 978-80-262-0982-9.

Zjištěním následujícího výzkumného šetření je v závěru uvedeno, že důvodem pro stále setrvání v pracovním poměru, a to na plný úvazek ve věku 66 let a více, je finanční/existenční otázka, ale též důvod být potřebným a stále kolektivně zapojován do pracovních činností.

5.3 Interpretace dotazníkového šetření

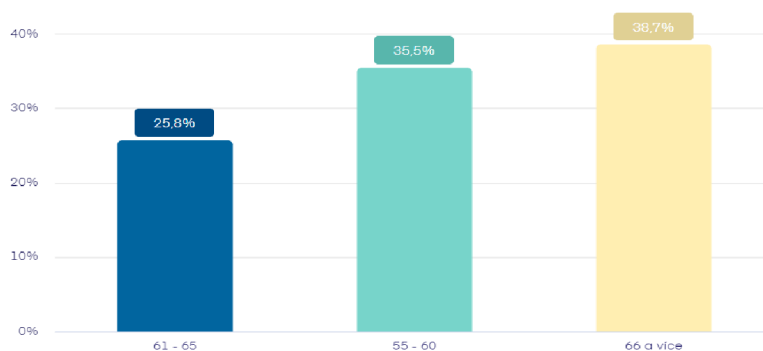
1. Jaký je Váš věk?

- a) 55 – 60
- b) 61 – 65
- c) 66 a více

Dotazníkového šetření, které bylo předloženo respondentům od 55 – 66 a více let, se zúčastnilo 62 respondentů z řad veřejné správy a jiných pracovních odvětví.

Graf 1: Věk dotázaných respondentů

1. Jaký je Váš věk?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Uvedením věkové hranice je v dotazníkovém šetření stěžejním kritériem k získání patřičných dat.

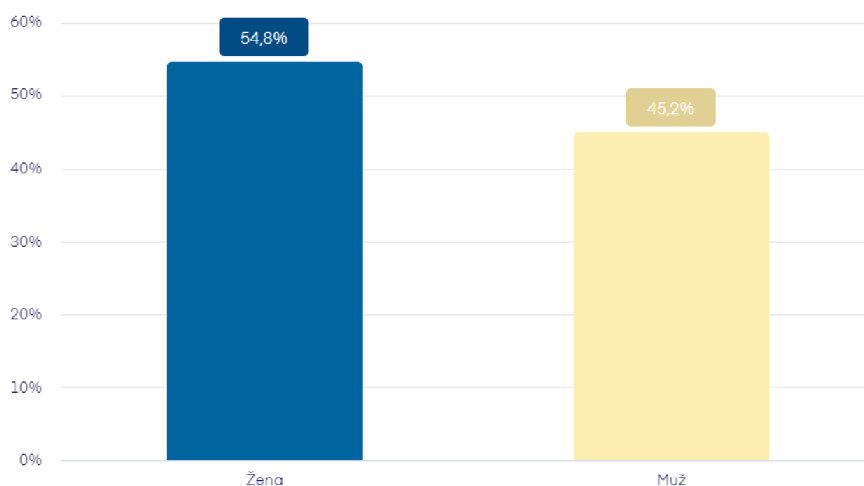
2. Jste muž nebo žena?

- a) muž
- b) žena

Dotazníkové šetření prokázalo vyšší procento odpovídajících respondentů na uvedené otázky, a to ženského pohlaví, celkem 54,8% . Respondentů mužského pohlaví bylo celkem 45,2%.

Graf 2: Pohlaví dotázaných respondentů

2. Vaše pohlaví?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Převis žen v této otázce je z důvodu konkrétního pracovního uplatnění. Jedná se především o zaměstnání v prostředí kancelářském a obchodním sektoru.

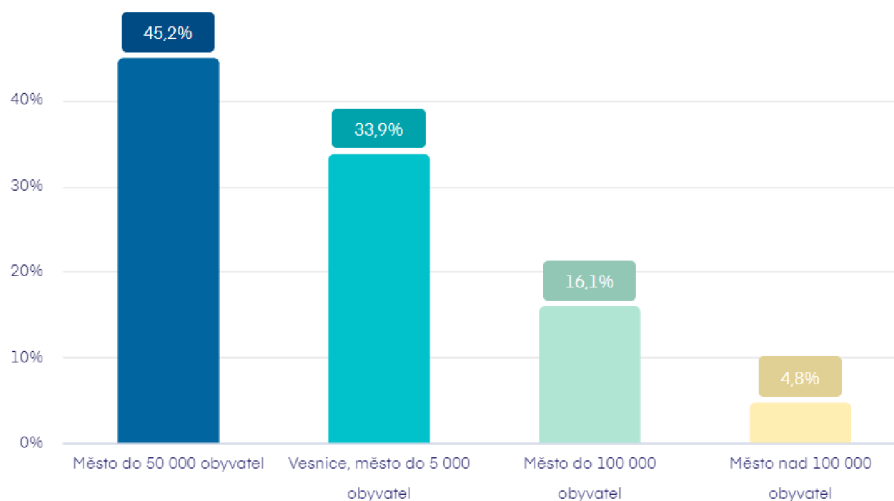
3. Jaké je Vaše bydliště?

- a) vesnice, město do 5 000 obyvatel
- b) město do 50 000 obyvatel
- c) město do 100 000 obyvatel
- d) město nad 100 000 obyvatel

Prokazatelně je nejvíce žijících respondentů, kteří žijí ve městě do 50 000 obyvatel, a to 45,2%.

Graf 3: Bydliště dotázaných respondentů

3. Jaké je Vaše bydliště?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Město je stále nejlépe možným a méně nákladným bydlením pro tuto skupinu lidí, neboť mají lepší dosažitelnost/dojezd do zaměstnání, nežli by tomu bylo příkladně z 15 km vzdálené obce.

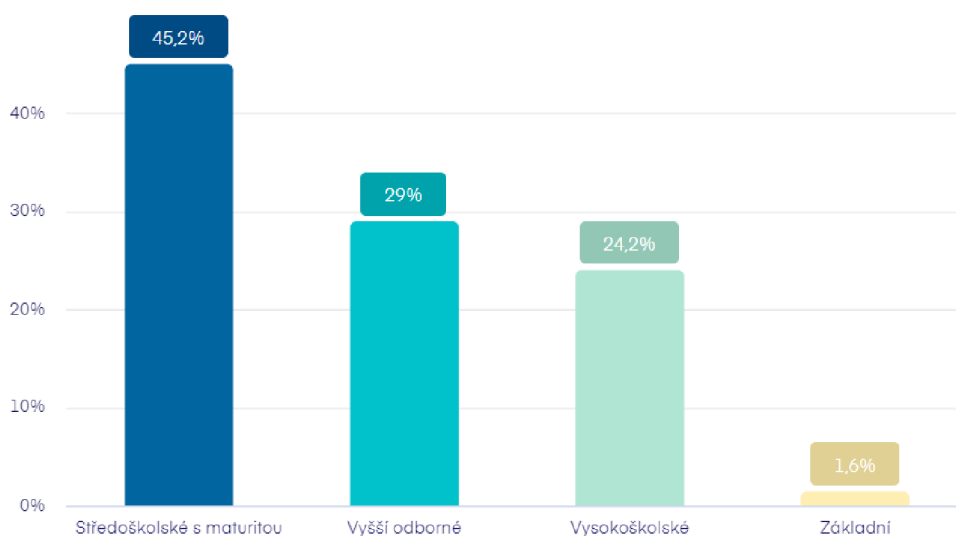
4. Nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) středoškolské s maturitou
- b) vyšší odborná škola
- c) vysokoškolské

Z grafu u těchto dotazovaných bylo zjištěno, že nejvíce respondentů bylo, nebo ještě v současné době je zaměstnáno s nejvyšším dosaženým vzděláním, a tím je středoškolské s maturitou 45,2%.

Graf 4: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

4. Nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Středoškolské vzdělání je podmínkou téměř každé profese, vyjma řemesel. Nutností je to i v případě dosažení důchodového věku. Řada dotázaných jedinců téměř vždy splňují tato kritéria. V daném věkovém rozhraní je ovšem většina zaměstnanců, kteří se dále nijak nevzdělávají.

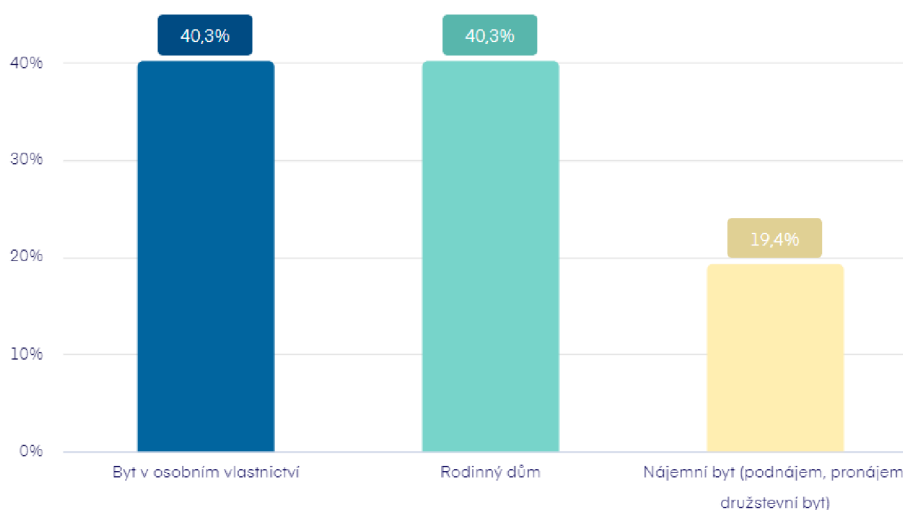
5. Jaký je Váš typ bydlení?

- a) nájemní byt (podnájem, pronájem, družstevní byt)
- b) byt v osobním vlastnictví
- c) rodinný dům

Typ bydlení v uvedeném grafu znázorňuje, že nejvíce dotazovaných bydlí v bytě v osobním vlastnictví, celkem 40,3%. Z tohoto grafu vyplývá, že v tomto věku mají již senioři otázku typu bydlení vyřešenu, nebo naopak je nutné z důvodu úhrady úvěru na bydlení v osobním vlastnictví, v zaměstnání setrvávat.

Graf 5: Typ bydlení dotazovaných respondentů

5. Jaký je Váš typ bydlení?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Vlastnictví jakéhokoli druhu nemovitosti je ve věku dotázaných pracujících seniorů již mnohdy vyřešenou záležitostí. Otázkou je jeho typ. Opakem je skutečnost, kdy je naopak nutné příkladně z důvodu úhrady úvěru na bydlení v osobním vlastnictví, v zaměstnání stále setrvávat.

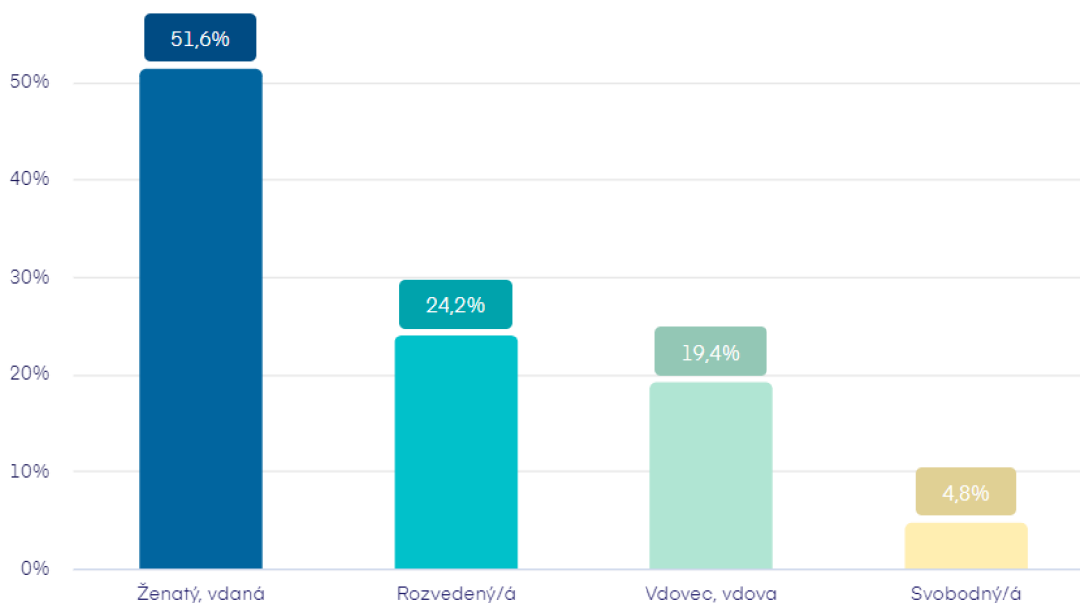
6. Váš současný rodinný stav?

- a) svobodný/á
- b) ženatý, vdaná
- c) rozvedený/rozvedená
- d) vdovec, vdova

Následující graf znázorňuje 51,6% respondentů a těmi jsou muži a ženy v rodinném stavu ženatý, vdaná.

Graf 6: Současný rodinný stav respondentů

6. Váš současný rodinný stav

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

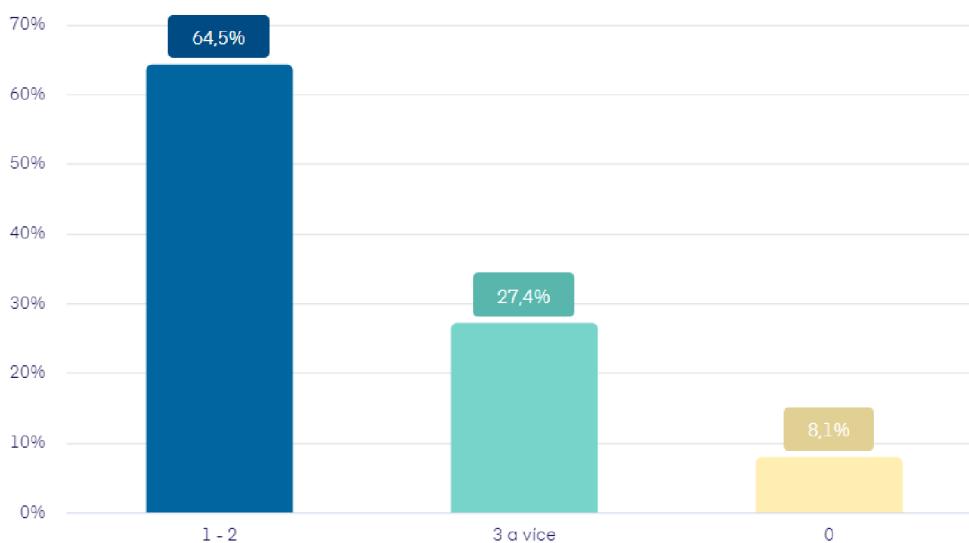
Rodinný stav je v konání pracovního poměru v seniorském věku, alespoň jednoho z manželů přínosem, nejen finančním, ale též osobním. Ukončením pracovní kariéry může vést ke krizi a mnohdy i změně v rodinném stavu.

7. Uved'te počet dětí

- a) 0
- b) 1 – 2
- c) 3 a více

Graf 7: Počet dětí respondenta

7. Uved'te počet dětí

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Narozením dítěte je pro rodiče odpovědnost. Někteří rodiče přistupují k povinnosti být stále svému dítěti nápomocni v jeho životní situaci, v osobním životě a vytvoření zázemí bez ohledu na věk dítěte. To může být jedním z mnoha důvodů setrvání seniora v zaměstnání.

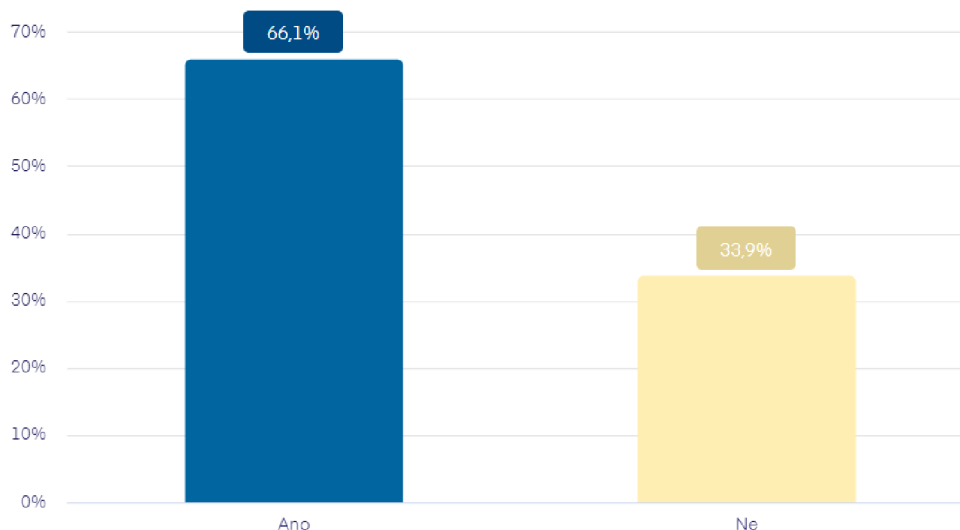
8. Jste stále aktivním řidičem?

- a) ano
- b) ne

Podmínkou zaměstnaneckého místa, je ve většině případů vlastnit řidičské oprávnění skupiny B, což jak vyplývá z uvedeného grafu je více nežli 66% respondentů.

Graf 8: Respondent aktivním řidičem

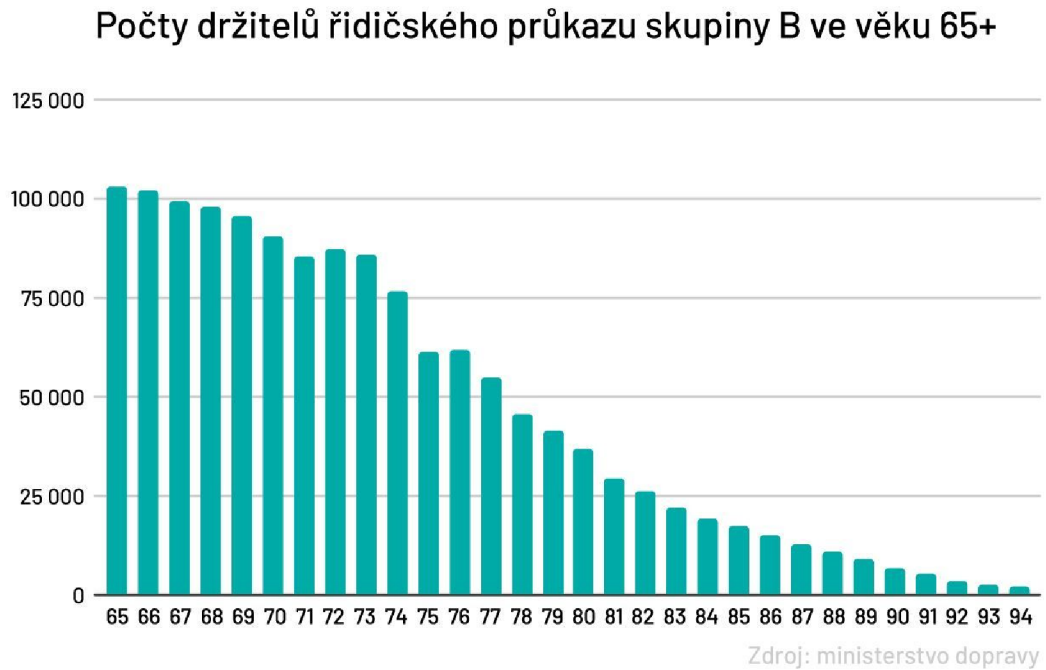
8. Jste stále aktivním řidičem?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Řidičské oprávnění má v současné době v České republice více jak dva milióny lidí ve věku 65 let a více.

Obrázek 3: Počty držitelů řidičského průkazu skupiny B ve věku 65+

Zdroj: MDČR.CZ [online]. [cit. 2022-01-21]

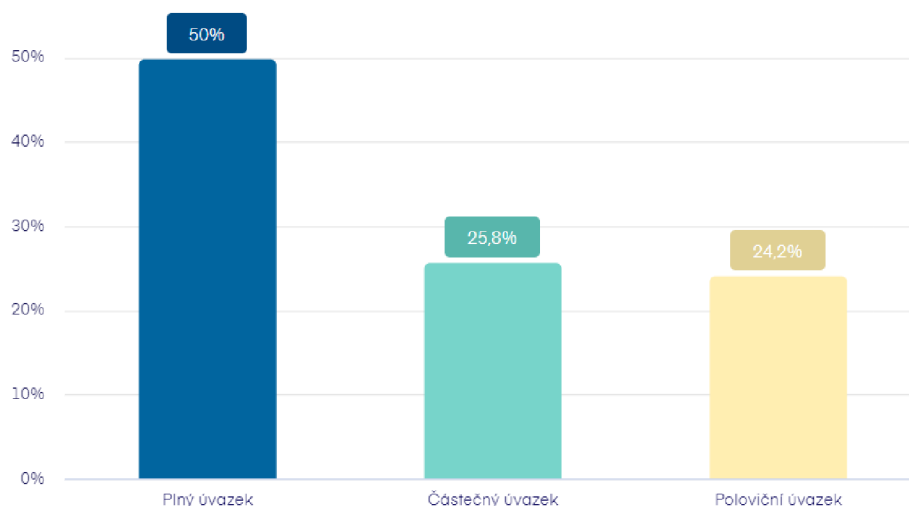
9. Jaký je Váš současný pracovní úvazek?

- a) plný úvazek
- b) částečný úvazek
- c) poloviční úvazek

Graf poukazuje na to, že dotazovaných respondentů bylo v počtu 62, z toho 50%, stále pracuje na plný úvazek, a to ve zralé dospělosti 55 let a dokonce již v postproduktivním věku, což je stáří nad 65 let.

Graf 9: Současný pracovní úvazek respondentů

9. Jaký je Váš současný pracovní úvazek?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

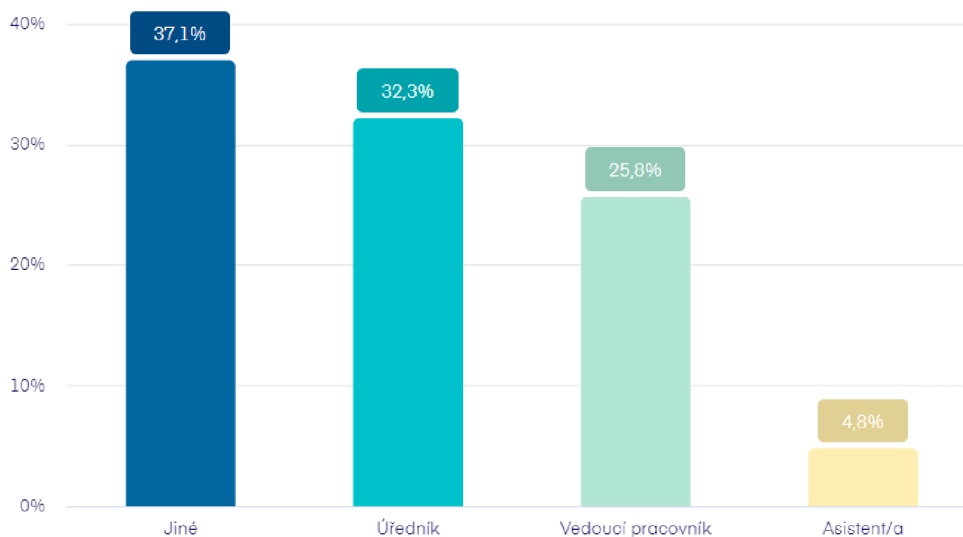
Plný úvazek je závazkem zaměstnance, vytrvale pracovat a odvádět zaměstnavateli dle pracovní náplně odpovídající výkon, a to 42,5 hodin týdně, což je mnohdy náročné pro pracující v produktivním věku. Jak dokazují výsledky šetření, je stále velké procento pracujících seniorů vytrvalých k tomu, práci na plný úvazek zvládnout.

10. Současné pracovní zařazení?

- a) vedoucí pracovník
- b) úředník
- c) asistent/asistentka
- d) jiné

Graf 10: Současné pracovní zařazení

10. Současné pracovní zařazení?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

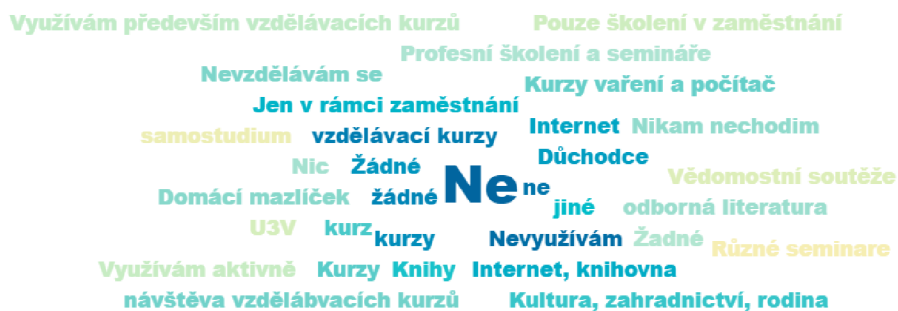
Druh práce, neboli pracovní zařazení je vymezení souboru pracovních činností zaměstnance, dle nařízení zaměstnavatele. Tyto činnosti je zaměstnanec povinen vykonávat.

11. Využíváte možnost sebevzdělávání, a jaké?

Položená otázka byla otevřená a respondentům tak nastínila některé z možností, a to výběr; univerzita třetího věku, návštěva vzdělávacích kurzů a jiné. Více jak 33% dotázaných odpovědělo, že se nijak nevzdělává.

Graf 11: Možnost sebevzdělávání

11. Využíváte možnost sebevzdělávání a jaké?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Sebevzdělávání je považováno za neúspěšnější, ale povinnou činnost samotného jedince během celého života. Vede k úspěšné pracovní, odborné, ale i vědecké aktivitě.

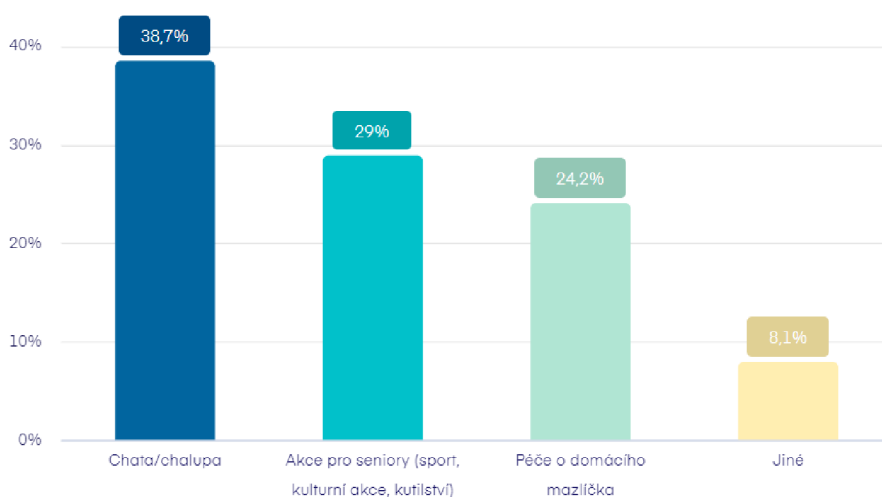
13. Jak nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) akce pro seniory (sport, kulturní akce, kutilství)
- b) péče o domácího mazlíčka
- c) chata/chalupa
- d) jiné

Dotázaní respondenti, i když jsou stále zaměstnanými, tráví většinu svého volného času na chatě, či chalupě, jak vzešlo z grafu, a to více než 38%.

Graf 13: Volný čas

13. Jak nejčastěji trávíte svůj volný čas?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Volný čas je časový úsek, neboli doba, kterou je na uvážení každého z nás, jakým způsobem ji trávíme. Je mnoho způsobů, jak tuto dobu efektivně vyplnit. Zájmovými činnostmi, časem stráveným s rodinou, vzdělávacími aktivitami, ale také sportovní činností a společenským děním s přáteli.

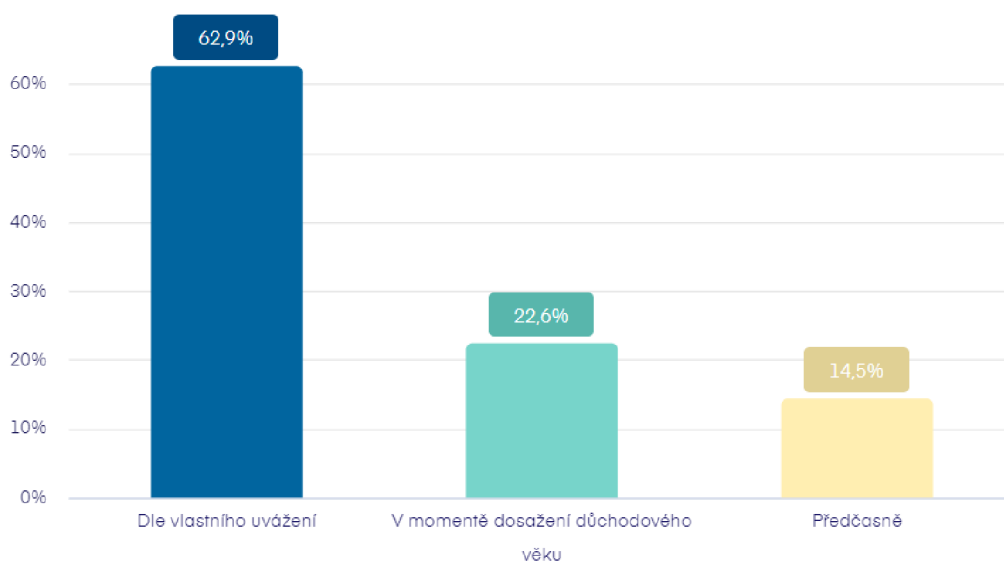
14. Odpovězte prosím na otázku, v jakém věku by měl senior využít odchodu do starobního důchodu?

- a) předčasně
- b) v momentě dosažení důchodového věku
- c) dle vlastního uvážení

Překvapivě více jak 62% dotázaných seniorů neodchází do starobního důchodu v momentě jeho dovršení.

Graf 14: Odchod do starobního důchodu

14. Odpovězte prosím na otázku, v jakém věku by měl senior využít odchodu do starobního důchodu?

Zdroj: vlastní výzkumné šetření autorky, 2022

Vlastním uvážením rozumíme smysluplné rozhodnutí k určitému úkonu.

Rozhodujeme se na základě svého rozumu, ale mnohdy také po poradě s blízkými rodinnými příslušníky, či důvěrnými přáteli.

Důvody, které nás vedou se rozhodnout, jsou individuální.

Diskuse

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit zájem o vzdělávání pracujících seniorů a následné pracovní uplatnění.

V České republice jsou předpoklady a možnosti ve vzdělávání seniorů již pokročilé, ale pracující senior této možnosti příliš nevyužívá z důvodu časové tísně, úbytku fyzických sil a celkového vypětí.

V rámci tohoto výzkumného šetření bylo zjištěno, že není nouze o zaměstnanecké zařazení a následné pracovní uplatnění seniorů a naopak přibývají občané ve věku 65 let a více, kteří jsou stále v zaměstnaneckém poměru, a to na částečný, poloviční, ale překvapivě též plný pracovní úvazek, nebo jen na dohodu o pracovním poměru. V tomto věku vykonávají svou činnost převážně vědeckí a specializovaní pracovníci, ale též roste počet převážně na vedoucích pozicích veřejných institucí a velkých firem.

Opakem jsou senioři, kteří byli zaměstnáváni manuálně, a to v náročných řemeslných profesích. Tyto pozice jsou v poklesu.

Těmito výzkumnými předpoklady bylo ověřeno následující;

Výzkumný předpoklad č. 1: Méně než 46 % dotázaných respondentů jsou muži. (otázky č.: 1, 2, 8, 9, 11). Ženy mají zpravidla nižší mzdu za identickou pracovní činnost, kterou vykonávají muži, a proto se více vzdělávají, aby dosáhly nejen srovnatelného finančního ohodnocení, ale také z důvodu lepší pracovní pozice.

Výzkumný předpoklad č. 2: Více jak 45 % dotázaných respondentů disponuje středoškolským vzděláním s maturitou. (otázky č.: 4, 9, 11). Více jak 50% se dále nevzdělává příkladně z důvodu vyššího věku, již dosažené praxe, tudíž mají udělenou výjimku zaměstnavatele, ale také z důvodu změny oboru. Někteří respondenti již nemají vyšší cíle se dále vzdělávat.

Výzkumný předpoklad č. 3: Více jak 62% dotázaných respondentů zvažuje odchod do starobního důchodu dle vlastního uvážení. (otázky č.: 10, 13, 14).

Dotázaní respondenti využívají především možnosti pobírání starobního důchodu a setrvání v důchodovém věku stále v zaměstnání, neboť jim to takto umožňuje od 1. ledna 2010 zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Výzkumné předpoklady se v tomto případě potvrdily, neboť dotazníkovým šetřením byly zkoumány názory, postoje a znalosti respondentů k danému problému. Důvody jsou zřejmé, a to především existenční, finanční a mnohdy osobní.

Výsledkem výzkumného šetření bylo zjištěno, jaké jsou možnosti vzdělávání seniorů a následně, zda jsou senioři ve svém věku i nadále uplatněni v zaměstnání. Možnost vzdělávat se nevyužívá příliš mnoho dotazovaných pracujících seniorů, kteří jsou zaměstnání. Důvodem bylo v mnoha případech uvedeno, že jim na sebevzdělávání příliš mnoho času nezbývá, že využívají pouze povinná vzdělávání v rámci své profese v zaměstnání.

Argumentem v otázce stálého setrvání v zaměstnání jsou převážně finanční důvody a ta skutečnost, kdy je senior sám, bez možnosti sdílení společných potřeb (partnerství, manželství).

V závěru výzkumu byl poslední otázkou potvrzen výsledek výzkumného předpokladu, že senior nejčastěji využívá odchodu do starobního důchodu dle svého vlastního uvážení.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů.

Jednotlivé kapitoly v teoretické části vysvětlují, jak je nezbytné v postproduktivním věku a stále v pracovním procesu využívat podpůrné sebevzdělávací možnosti k uplatnění nejen v pracovním zařízení, ale v celé společnosti.

Vysvětlení pojmů, jimiž jsou stárnutí, definice stáří, jeho projevy a faktory jsou předmětem první kapitoly.

Druhá kapitola je věnována mladé disciplíně, kterou je gerontopedagogika a obsahem je též funkce a význam cílů vzdělávání seniorů, strategie a v závěru kapitoly je popsána univerzita třetího věku a další instituce vzdělávání pro seniory.

Jaký význam činí stálá zaměstnavatelnost a uplatnění seniorů ve společnosti, je obsahem kapitoly třetí.

Zaměstnavatelé v České republice se v současné době značně v tomto směru zdokonalují. Napříč republikou se potýkají s nedostatkem pracovních sil a zaměstnávání seniorů přináší firmám mnoho výhod. Nejen dlouholeté zkušenosti, znalosti, pokora a loajalita, ale zodpovědnost a spolehlivost seniora pro plnění pracovních povinností. Zaměstnavatelé si těchto zaměstnanců velice váží. Nutno podotknout, že vykonávané činnosti jsou prospěchem pro obě strany.

Čtvrtá kapitola zahrnuje samotnou kvalitu života seniora, finanční jistotu, motivaci, jak je možné aktivně prožít stáří ve společnosti, a jakou funkci má rodina a zázemí seniora.

Obsahem zmíněné kapitoly je též vysvětlení formálního a neformálního vzdělávání a pojmy informální a celoživotní učení.

Vzdělávání je seniorům ku prospěchu převážně z důvodu tréninku paměti a následné aplikace v pracovním procesu. Jak ovšem vzešlo z dotazníkového šetření, pracující seniory vyjma povinného vzdělávání v zaměstnání, následné vzdělávací instituce nenavštěvují z důvodu nedostatku sil, chuti a času, které po pracovním dni postrádají. Své vzdělávací

aktivity směřují na dny, což jsou zpravidla dny víkendové a v těchto dnech se jedná o různé víkendové kurzy s pobytem a aktivitami.

Současný trh nabízí nespočet zařízení, která se zabývají vzděláváním seniorů. Lze konstatovat, že nabídka je opravdu široká a generace v seniorském věku je touto nabídkou uspokojena.

Zpracováním jednotlivých kapitol a výzkumným šetřením závěrem uvádíme, že je nutné zaměřit se na tuto generaci, která stále věří ve své schopnosti býtí potřebnou, je odpovědná a maximálně připravena v situacích, ve kterých se ocitne na složitost moderního života.

Prognózou do budoucna lze předpokládat, že zhoršující se ekonomická situace a pomalý růst mezd a starobních důchodů dojde k situaci, kdy se dnešní generaci mezi 25 – 30 rokem života prodlouží doba odchodu do starobního důchodu. V této souvislosti může mít tato situace pro zmíněnou generaci neblahý dopad v motivaci dále se vzdělávat.

Čas, který nám byl seniory věnován v době dětství, dospívání, adolescence a v některých případech také v produktivním věku, je zapotřebí pomocí sounáležitosti této generaci vrátit zpět, a to ve chvíli, kdy nás potřebují nejvíce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ČELEDOVÁ, Libuše. KALVACH, Zdeněk. *Úvod do gerontologie*. 2016. ISBN 978-802-4634-05-0.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*, Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl., Havlíček BRAIN TEAM. 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum, základní metody a aplikace*, Vyd. 1. - Praha: Portál, 2005. 978-80-262-0982-9.
- KOZÁKOVÁ, Zdeňka. MÜLLER, Oldřich. Vyd.1., *Aktivizační přístupy k osobám seniorského věku*, 2006. ISBN 80-244-1552-6.
- MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. ISBN 978-80-247-2148-3
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Vyd.2. SLON, 2006. ISBN 978-80-86429-87-8.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.
- MÜHLPACH, Pavel. *Gerontagogika – vzdělávání ve stáří a ke stáří*. Pedagogická orientace, 2001. s. 92-93. ISBN 1211-4669
- PACOVSKÝ, Vladimír. *Gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981. ISBN 08-044-81.
- PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4. 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PŘIBIL, Hugo. *Lidské potřeby ve stáří*, Vyd. 1., 2015. ISBN 978-80-7345-437-1.
- STUART-HAMILTON, Ian. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2.
- ŠEMBEROVÁ, Jana., BLÁHA, Jan. *Vzdělávání seniorů na vysokých školách v České republice 2004*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7040-746-8.
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda. SMÉKALOVÁ, Lucie. *Edukace seniorů*, Vyd. 1., 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

TOŠNEROVÁ, Tamara. *Jak si vychutnat seniorská léta*, Vyd. 1., 2009.
ISBN 978-80-521-2104-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

- ERA.CZ. Manuál aktivního stárnutí [online].[cit.2022-01-21]. Dostupné z: http://aktivne.eracr.cz/wp-content/uploads/2013/01/A5-manual_nahled.pdf
- FAKULTA SPORTOVNÍCH STUDIÍ MU. Zdravotní tělesná výchova. [online]. 2012 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/ztv/doc/stari.pdf>
- FLORENCE.CZ. Odborný časopis pro nelékařské zdravotnické pracovníky. [online]. [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.florence.cz/casopis/archiv-florence/2017/9/motivace-seniora/>
- KOLEKTIV AUTORŮ. Manuál aktivního stárnutí. Praha. ERA, 2012; [online].[cit. 2021-12-19]. Dostupné z: [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: [A5-manual_nahled.pdf \(eracr.cz\)](http://aktivne.eracr.cz/wp-content/uploads/2013/01/A5-manual_nahled.pdf)
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Neformální vzdělávání [online].[cit.2021-12-19]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>
- MLADÁ FRONTA DNES [online].[cit. 2022-01-18].Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/prace-65-let-duchodovy-vek-starnuti-spolecnosti-penze.A220114_140842_domaci_lisy
- OPIM Blog, [online]. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://opim.cz/tposti/232fa6ris1-mezi-zamstnanci-je-9-senior-firmy-si-jic>
- PRACE.CZ [online].[cit.2022-02-04] Dostupné z: <https://www.prace.cz/poradna/aktuality/detail/article/uz-temer-kazdy-druhy-penzista-pracuje/>
- Zdravotní tělesná výchova, Fakulta sportovních studií MU, 2012 [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: [Asthma bronchiale je chronické zánětlivé onemocnění dýchacích cest \(muni.cz\)](https://is.muni.cz/do/fsps/e-learning/ztv/doc/stari.pdf)

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

U3V – Univerzita třetího věku

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Úmysl respondentů nad 50 let pracovat i po vzniku nároku na starobní důchod podle stupně vzdělávání 24

Obrázek 2: Motivační mapa seniora 27

Obrázek 3: Počty držitelů řidičského průkazu skupiny B ve věku 65+ 44

Seznam grafů

Graf 1: Věk dotázaných respondentů 36

Graf 2: Pohlaví dotázaných respondentů 37

Graf 3: Bydliště dotázaných respondentů 38

Graf 4: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů 39

Graf 5: Typ bydlení dotazovaných respondentů 40

Graf 6: Současný rodinný stav respondentů 41

Graf 7: Počet dětí respondenta 42

Graf 8: Respondent aktivním řidičem 43

Graf 9: Současný pracovní úvazek respondentů 45

Graf 10: Současné pracovní zařazení 46

Graf 11: Možnost sebevzdělávání 47

Graf 12: Setrvání v zaměstnání 48

Graf 13: Volný čas 49

Graf 14: Odchod do starobního důchodu 50

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – dotazníkové šetření pracujících seniorů	I
---	---

Dotazníkové šetření

Dobrý den, mé jméno je Olga Ložková Röschlová. Jsem studentkou závěrečného ročníku v oboru Andragogika na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze.

Dovolte mi, požádat Vás o vyplnění krátkého, zcela anonymního dotazníku na téma „Možnosti a pracovní uplatnění seniorů“, který je předmětem mé bakalářské práce.

Velmi děkuji za Váš čas, věnovaný tomuto dotazníku,

Olga Ložková Röschlová

1. Jaký je Váš věk?

- a) 55 – 60
- b) 61 – 65
- c) 66 a více

2. Jste muž nebo žena?

- a) muž
- b) žena

3. Jaké je Vaše bydliště?

- a) vesnice, město do 5 000 obyvatel
- b) město do 50 000 obyvatel
- c) město do 100 000 obyvatel
- d) město nad 100 000 obyvatel

4. Nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) středoškolské s maturitou

- b) vyšší odborné škola
- c) vysokoškolské

5. Jaký je Váš typ bydlení?

- a) nájemní byt (podnájem, pronájem, družstevní byt
- b) byt v osobním vlastnictví
- c) rodinný dům

6. Váš současný rodinný stav?

- a) svobodný/á
- b) ženatý, vdaná
- c) rozvedený/rozvedená
- d) vdovec, vdova

7. Uveďte počet dětí

- a) 0
- b) 1 – 2
- c) 3 a více

8. Jste stále aktivním řidičem?

- a) ano
- b) ne

9. Jaký je Váš současný pracovní úvazek?

- a) plný úvazek
- b) částečný úvazek
- c) poloviční úvazek

10. Současné pracovní zařazení?

- a) vedoucí pracovník
- b) úředník

- c) asistent/asistentka
- d) jiné

11. Využíváte možnost sebevzdělávání, a jaké?

Např. Univerzita třetího věku, návštěva vzdělávacích kurzů a jiné – doplňte slovy

12. Důvod stálého setrvání v zaměstnání?

Např. Finanční, seberealizace, kvalita života, samota, dluhy a jiné - doplňte slovy

13. Jak nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) akce pro seniory (sport, kulturní akce, kutilství)
- b) péče o domácího mazlíčka
- c) chata/chalupa
- d) jiné

14. Odpovězte prosím na otázku, v jakém věku by měl senior využít odchodu do starobního důchodu?

- a) předčasně
- b) v momentě dosažení důchodového věku
- c) dle vlastního uvážení

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Olga Ložková Röschlová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Možnosti vzdělávání a pracovní uplatnění seniorů

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 16

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: Mgr. Karkošová Martina, Ph.D.